

11. Матвійчук Л.О. Структура системи фінансової безпеки в управлінні підприємством / Л.О. Матвійчук // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – № 6. – С. 194-197.
12. Моделювання економічної безпеки: держави, регіону, підприємства : монографія / [В.М. Геєць, М.О. Кизим, Т.С. Клебанова, О.І. Черняк та інші] ; За ред. В.М. Геєця. – Харків : ВД ІНЖЕК, 2006. – 239 с.
13. Олейников Е.А. Экономическая и национальная безопасность / Е.А. Олейников. – М., 2004. – 586 с.
14. Папехин Р.С. Индикаторы финансовой безопасности предприятий [Текст] / Р.С. Папехин // Взгляд молодых ученых на экономические и финансовые реформы в России : сб. ст. – Волгоград : Волгоградское научное изд-во, 2007. – 270 с.
15. Соснин А.С. Менеджмент безопасности предпринимательства : [учеб. пособие] / А.С. Соснин, П.Я. Пригунов. – К. : Издательство Европейского университета, 2002. – 504 с.

Сусиденко В. Т.

Ужгородский торгово-экономический институт
Киевского национального торгово-экономического университета

Сусиденко А. В.

Винницкий торгово-экономический институт
Киевского национального торгово-экономического университета

ФОРМИРОВАНИЕ И АНАЛИЗ ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ТОРГОВОГО ПРЕДПРИЯТИЯ

Резюме

В статье рассмотрены понятие системы финансовой безопасности торгового предприятия, ее структура, установлены требования к ее оценке. Проанализированы существующие модели оценки уровня финансовой безопасности предприятия. Учитывая указанное, для анализа состояния финансовой безопасности торгового предприятия предлагается применять инструментальный системного подхода.

Ключевые слова: финансовая безопасность, методы оценки, составляющие финансовой безопасности, структура, анализ.

Susidenko V. T.

Uzhgorod Institute of Trade and Economics
Kyiv National University of Trade and Economics

Susidenko O. V.

Vynnytsia Institute of Trade and Economics
Kyiv National University of Trade and Economics

FORMATION AND ANALYSIS OF FINANCIAL SECURITY IN TRADE ENTERPRISES

Summary

In the article the concept of financial security of the enterprise, its structure, established requirements for its evaluation. It's analyzed the existing models to estimate the level of financial security company. Taking into account specified for status analysis of company's financial security is proposed to use the tools of systems approach.

Keywords: financial security, methods of assessment, components of financial security.

УДК 658.14

Харковина О. Г.

ПВНЗ «Європейський університет»

ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ УПРАВЛІННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВ

Інтелектуальний капітал підприємства є структурним елементом національної інноваційної системи, створення якої передбачено реалізацією інноваційного шляху розвитку України. У статті розглянуто і визначено роль чинників впливу на ефективність управління інтелектуальним капіталом підприємства, виділено основні класифікаційні ознаки. Досліджено характер впливу окреслених чинників. Наведено напрямки підвищення ефективності управління інтелектуальним капіталом підприємства з урахуванням впливу зовнішніх та внутрішніх чинників. Наведено визначення «чинник впливу».

Ключові слова: інтелектуальний капітал підприємства, чинник впливу, зовнішні чинники, внутрішні чинники, характер впливу.

Постановка проблеми. У сучасних умовах дуже важливе значення при виборі стратегії управління інтелектуальним капіталом підприємства та його послідувочої успішної реалізації має врахування впливу чинників як зовнішнього, так і внутрішнього середовищ. Їх вплив

суттєво відбивається на системі управління інтелектуальним капіталом як позитивним, так і негативним способом.

Для керівних ланок підприємств є необхідним урахування та прогнозування впливів чинників для мінімізації негативного впливу як на стан

інтелектуального капіталу підприємства, так і на підприємство в цілому.

Знання та інформація за своєю природою належать до факторів нематеріального характеру, проте, як показує практика, вони є рушійною силою розвитку інтелектуального капіталу підприємства, що, у свою чергу, дозволить підприємству сформулювати ефективну стратегію розвитку інтелектуального капіталу підприємства.

Для планомірного нарощування інтелектуального капіталу підприємства та збільшення об'єктів інтелектуальної власності в структурі капіталу підприємства необхідно здійснювати ефективне його управління.

Численні наукові дослідження підтверджують, що саме здатність країни до технологічних змін, спроможність суспільства опанувати знання є визначальною ознакою його спроможності до соціально-економічного добробуту на основі інноваційного піднесення.

Також, як свідчать дослідження наукових джерел і практика господарювання, незважаючи на порівняно широку вживаність терміну «організацій-економічний механізм», існує проблема щодо формування дієвого та універсального способу його стимулювання.

Ефективна взаємодія та взаємний вплив системи управління відбуваються на основі створення такого внутрішнього середовища підприємства, яке формує чітку конкурентну позицію, створює потенціал майбутнього зростання для інтелектуального капіталу, що надає можливість успішно долати зовнішні негативні дії і в умовах макроекономічної нестабільності та не лише уникнути збитків, але й поліпшити результати своєї діяльності. Тому формування управління на основі врахування чинників впливу на інтелектуальний капітал з метою виявлення напрямів його розвитку зумовило актуальність даної тематики. Адже теорія інтелектуального капіталу та його управління є однією з ключових аспектів розвитку підприємства має широке поширення, однак механізм і ступень впливу факторів зовнішнього і внутрішнього середовищ на ефективність управління інтелектуальним капіталом підприємства поки не визначені однозначно.

Аналіз останніх джерел досліджень і публікацій. Питанням дослідження впливу чинників на ефективність управління інтелектуальним капіталом підприємства займаються вчені Білов Г., Богоявленська Ю., Кендюхов О., Піняк І., Сіренко О., Семенова В. та ін.

Мета статті полягає у дослідженні різних груп чинників, які діють на систему управління інтелектуальним капіталом підприємства шляхом позитивних та негативних змін, що впливають на стан даної системи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасне бізнес-середовище характеризується особливо високою динамічністю і конкуренцією, що посилюється, і це є логічним наслідком системної економічної кризи. Але зазначене варто розглядати не як випадковий період у розвитку світової чи національної економіки, а як природний перманентний стан жорстко взаємопов'язаних і суперечливих процесів, які вимагають від кожного підприємства якісного управління бізнесом, змістовно орієнтованого на систематичний моніторинг економічного потенціалу та чинників впливу [8].

Для повного та детального дослідження впливу чинників на систему управління інтелектуальним капіталом підприємства з початку надамо визна-

чення дефініції «чинник». На думку Тимановської Н., чинник – поняття, що слугує для позначення тієї сили (із багатьох, що визначають розвиток даного об'єкта), яка в конкретних умовах має для дослідження цього об'єкта пріоритетне значення [9, с. 48]. Сучасний економічний словник визначає, що чинник: 1) один з основних ресурсів виробничої діяльності підприємства і економіки в цілому (земля, праця, капітал, підприємництво); 2) рушійна сила економічних, виробничих процесів, що впливає на результат виробничої, економічної діяльності; 3) умова, причина, параметр, показник, що впливає, діє на економічний процес і результат цього процесу [5, с. 15]. Для нашого дослідження актуальним є третій варіант визначення. Отже, чинник впливу – це умова, рушійна сила, причина будь-якого процесу, що визначає його характер або одну з основних рис.

На думку Кендюхова О. [3], чинники впливу на ефективність системи управління інтелектуальним капіталом розподіляються на зовнішні та внутрішні. Зовнішні чинники вчений характеризує, як неконтрольовані та відноситься до них: тип економіки, рівень втрачання держави, НТП, стан економіки, політичний фактор, споживачів та постачальників. Також автор наголошує, що зовнішні неконтрольовані чинники підприємству слід прогнозувати, передбачати та враховувати. До внутрішніх чинників Кендюхов О. відносить: види діяльності підприємства, цілі, стратегії управління, персонал, техніку та технології, організаційну структуру управління, методи управління, бренд-ресурси підприємства. Також автор зазначає, що останню групу чинників можна охарактеризувати, як контрольовані.

Науковці Богоявленська Ю. та Суходольська А. розподіляють чинники впливу на управління інтелектуальним капіталом з позиції рівня. На їхню думку, чинники необхідно групувати за рівнями та розподілити наступним чином: особистісний, мікроекономічний, макроекономічний і глобальний. До чинників впливу на інтелектуальний капітал підприємства на особистісному рівні науковці віднесли: психофізіологічні якості особи, самомотивацію, соціальне становище, рівень соціальної довіри. До чинників впливу на інтелектуальний капітал підприємства на мікроекономічному рівні відносяться: загальні цілі підприємства, організаційна культура, інноваційна активність співробітників, наявність зворотного зв'язку суб'єкт-суб'єктного управління. До чинників впливу на інтелектуальний капітал підприємства на макроекономічному рівні автори відносять: рівень політичної та правової стабільності, чинники інституційного середовища, рівні довіри до органів влади, інноваційну та наукову спрямованість державної політики. Чинники глобального рівня включають: рівень розвитку міжнародного співробітництва, орієнтацію країн на інтегративну взаємодію. Причому автори зазначають, що на кожний рівень процесу управління можуть опосередковано впливати чинники інших рівнів впливу. Так, на особистісному рівні людина прагне до самовдосконалення, підвищення рівня своєї конкурентоспроможності на ринку праці, а тому, обираючи з альтернативних варіантів найоптимальніший, вступає до навчальних закладів, відвідує тренінги та семінари, спілкується з іншими людьми. Тим самим управління сконцентровано на інвестуванні в людський і соціальний капітал. Головним стимулом у цьому процесі виступає самомотивація. Проте на даний процес

також опосередковано впливають зовнішні чинники – державні інституції та підприємства, – адже вони формують інституційне середовище, в якому відбувається процес накопичення знань, вмінь і навичок, а також формується стереотип міжособистісного спілкування [2, с. 259].

Науковець Білов Г. розглядає управління інтелектуальним капіталом на аграрних підприємствах і вважає, що процес управління інтелектуальним капіталом є досить складним і багатогранним, оскільки залежить від багатьох факторів – зовнішніх, притаманних мікро- і макросередовищу функціонування аграрних підприємств, і внутрішніх, які діють і регулюються самим підприємством. У реальному житті спостерігається тісне переплетіння зовнішніх і внутрішніх факторів, а тому сформувати інтенсивний тип розвитку можуть лише ті підприємства АПК, які раціонально і швидко впроваджують у життя сучасні досягнення науково-технічного прогресу, що є результатом змін у макросередовищі і, зокрема, в такій його ланці, як науково-технічне середовище [1, с. 8].

Науковець Піняк І. зазначає, що до зовнішніх чинників слід відносити соціально-політичну, економічну й правову ситуації та перспективи їх розвитку в середньостроковій та довгостроковій перспективах; кількісні і якісні характеристики сегментів ринків товарів і послуг, на яких працює підприємство; конкурентне середовище у сфері діяльності підприємства; кількісні і якісні характеристики середовища обороту інтелектуальних активів (патентного середовища). До основних внутрішніх факторів, що впливають на вибір стратегії управління інтелектуальною власністю, на думку дослідника, відносяться: загальна корпоративна управлінська стратегія, реалізована на підприємстві залежно від стану, у якому воно перебуває (зовнішнє управління, вихід із кризи, стабілізація, розвиток і т. ін.); маркетингова стратегія підприємства; інноваційна стратегія; фінансова стратегія (стратегія управління активами й стратегія управління капіталом); стратегія операційного управління (виробнича стратегія); стратегія управління персоналом; кількісні і якісні характеристики наявних інтелектуальних активів підприємства [4, с. 37].

Цікавим є також твердження Піняк І., що на управління інтелектуальним капіталом підприємства активно впливають чинники, що формують науково-технічну сферу України. Автор виділяє їх окремо та називає серед них: зменшення фінансової підтримки науки; нерозвиненість інфраструктури інтелектуального ринку; підсистема інтелектуальної власності не стала дієвим чинником підвищення; конкурентоспроможність вітчизняної економіки, залучення інвестицій до інноваційних проєктів, захист національного виробника на внутрішньому й зовнішніх ринках, зменшення частки контрактної продукції; втрату функцій координації з боку органів виконавчої влади всіх рівнів стосовно діяльності підпорядкованих підприємств та організацій у галузі правової охорони інтелектуальних продуктів; скорочення

чисельності або ліквідація патентних підрозділів на підприємствах, в організаціях та установах; розпорошення кадрового потенціалу; брак ефективних методик оцінювання об'єктів інтелектуальної діяльності як нематеріальних активів; нерозвиненість системи страхування; відсутність вільного доступу до інформації; неналежну обізнаність суб'єктів ринку з правилами і нормами охорони відповідних прав в Україні та у світі; брак фахівців з інноваційного маркетингу; високий рівень монополізації в економіці, що знижує зацікавленість у інвестиціях в інноваційну сферу; високий рівень інфляції, який стримує інноваційну активність; обмеження свободи наукової творчості, що пов'язане з багатьма бюрократичними перепонами; міграцію робочої сили в науково-технічній сфері; вступ України в СОТ відкриває шлях доступу до інвестиційного фінансування даної сфери» [4, с. 38]. Тобто науковець окремо виділяє чинники, що впливають на сферу, яка потенційно може сприяти формуванню інтелектуального капіталу підприємства та виділяє негативний їх вплив.

Також цікавим є те, що окремі дослідники, зокрема Сіренко О., розподіляють чинники за характером їх впливу, а саме стримуючі та стимулюючі. До перших зараховують недосконалу нормативно-правову базу відносно питань інтелектуальної власності; недостатню кількість розробок; відсутність шкали оцінювання інтелектуального потенціалу; недостатній рівень досвідченості працівників; недостатній рівень економічної культури; страх перед змінами; проблеми із залученням інвестицій; недосконалу систему мотивації тощо. Чинниками, що стимулюють розвиток інтелектуального потенціалу, є: комплексна нормативно-правова база, якісна та численна множина розробок; високий кваліфікаційний рівень працівників; сильна корпоративна культура; можливість капіталізації власних коштів [7, с. 315].

З наведеного вище випливає те, що всі науковці визначають, що чинники впливу за різними критеріями. На рис. 1 зображена класифікація чинників.

Стає зрозумілим, що чинники впливу характеризуються з різних точок зору. Їх розглядають через призму суб'єктивного підходу. У рамках цього підходу чинники впливу розподіляються зовнішні та внутрішні. Зовнішні чинники не контролюються підприємством, тоді як внутрішні підприємство здатне контролювати. Також існує підхід класифікації чинників за рівнями впливу. Різниця між першим підходом полягає в розумінні того, в якому розрізі розглядають вплив

Рис. 1. Класифікація чинників впливу на ефективність системи управління інтелектуальним капіталом підприємства

чинників. Їх вплив на управління інтелектуальним капіталом розглядається зі структурної позиції, тобто чинники впливають окремо на кожну складову інтелектуального капіталу.

Також чинники розподіляються за належністю до середовища. Згідно зі згаданим підходом, чинники впливають не на інтелектуальний капітал та не на підприємство, а на середовище, в якому функціонує підприємство. Система управління інтелектуальним капіталом підприємства повинна прилаштовуватися до змін середовища, для того щоб зневолувати негативний вплив. Наступний підхід характеризує чинники, які впливають на інституціональну структуру. Опис чинників характеризується по відношенню до кожного інституту. Останній підхід до класифікації чинників впливу описує їх з позиції характеру впливу. Чинники розподіляються на негативні та позитивні по відношенню об'єкту, на який вони впливають.

Доцільним є окреслення напрямків підвищення ефективності управління інтелектуальним капіталом підприємств з урахуванням існуючих чинників впливу:

1. Створення на підприємстві окремого відділу (наприклад, патентування та раціоналізаторства), діяльність якого буде зосереджена на процесах створення, використання та комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності.

2. Постійний моніторинг процесів формування та використання об'єктів інтелектуальної власності (перевірка стану, діагностика та забезпечення необхідними кадровими, інформаційними, науковими, матеріальними ресурсами).

3. Удосконалення системи обліку нематеріальних активів підприємства та розробка механізму врахування об'єктів інтелектуальної власності у діяльності підприємства.

4. Створення бази даних об'єктів інтелектуальної власності, які залучені в господарську діяльність підприємства.

5. Формування дієвої системної мотивації, спрямованої на посилення зацікавленості працівників підприємства в активізації творчого пошуку та раціоналізаторства.

6. Визначення інструментів, урахування факторів та використання важелів впливу на власні фактори виробництва та створення об'єктів інтелектуальної власності.

7. Удосконалення методичних підходів щодо оцінки ефективності використання об'єктів інтелектуальної власності, їх здатності приносити комерційну вигоду підприємству.

8. Формування механізму саморегуляції безперервного генерування інтелектуальної власності як інструменту отримання прибутку та здобуття конкурентних переваг.

9. Пошук додаткових резервів щодо підвищення конкурентоздатності продукції, надання послуг за рахунок використання об'єктів інтелектуальної власності у процесі діяльності підприємства [6].

Висновки. На підставі проведеного дослідження встановлено, що система управління інтелектуальним капіталом перебуває під впливом чинників. Усі науковці визначають, що чинники впливу існують різного масштабу впливу. Більшість вчених розподіляє їх на зовнішні та внутрішні. Також достатньо поширеним є розподіл чинників на рівні. Однак є ті науковці, що розподіляють чинників за сферами, на які вони чинять вплив. Дослідження впливу чинників на ефективність системи управління інтелектуальним капіталом підприємства дозволить розробити методику оцінки вимірювання дії цих чинників та сформулювати на цій основі методологічну базу системи управління інтелектуальним капіталом.

Список літератури:

1. Білов Г.О. Інтелектуальний капітал у системі економічних відносин агропромислових підприємств України : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.04 / Г.О. Білов ; Міжнар. ун-т бізнесу і права. – Херсон, 2009. – 20 с.
2. Богоявленська Ю.В. Структурний підхід до процесу управління інтелектуальним капіталом / Ю.В. Богоявленська, А.С. Суходольська // Екон. вісн. Нац. техн. ун-ту України «КПІ» : зб. наук. праць. – 2013. – Вип. 10. – С. 257–262.
3. Кендюхов О.В. Інтелектуальний капітал підприємства: методологія формування механізму управління / О.В. Кендюхов ; НАН України, Інститут економіки промисловості. – Донецьк : ДонУЕП, 2006. – 308 с.
4. Піняк І. Інтелектуальні активи як ефективний ресурс економічного розвитку підприємства / І. Піняк // Галицький економічний вісник. – 2009. – № 1. – С. 33–40.
5. Райзберг Б.А. Современный экономический словарь / Б.А. Райзберг, Л.Ш. Лозовский, Е.Б. Стародубцева ; 5-е изд., перераб. и доп. – М. : ИНФРА-М, 2007. – 495 с.
6. Семенова В.Г. Напрямки підвищення ефективності управління інтелектуальною власністю підприємств / В.Г. Семенова // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – № 6 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.global-national.in.ua/issue-6-2015/14-vipusk-6-lipen-2015-r/1071-semenova-v-g-napryamki-pidvishchennya-efektivnosti-upravlinnya-intelektualnoyu-vlasnistyu-pidpriemstv>.
7. Сиренко О.І. Підходи до оцінки інтелектуального потенціалу як складника інноваційного розвитку / О.І. Сиренко // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку». – 2007. – № 606. – С. 312–317.
8. Сталінська О.В. Інтелектуальний капітал у системі стратегічного управління підприємством / О.В. Сталінська // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – № 4 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.global-national.in.ua/issue-4-2015/12-vipusk-4-berezen-2015-r/631-stalinska-o-v-intelektualnij-kapital-u-sistemi-strategichnogo-upravlinnya-pidpriemstvom>.
9. Тимановська Н. Аналіз умов і факторів впливу на розвиток науково-технічного потенціалу промисловості / Н. Тимановська // Економіст. – 2006. – № 6. – С. 48–50.

Харковина А. Г.

ЧВУЗ «Европейский университет»

ФАКТОРЫ ВЛИЯНИЯ НА ЭФФЕКТИВНОСТЬ УПРАВЛЕНИЯ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫМ КАПИТАЛОМ ПРЕДПРИЯТИЙ

Резюме

Интеллектуальный капитал предприятия является структурным элементом национальной инновационной системы, создание которой предусмотрено реализацией инновационного пути развития Украины. В статье рассмотрена и определена роль факторов влияния на эффективность управления интеллектуальным капиталом предприятия, выделены основные классификационные признаки. Исследованы характеры влияния определенных факторов. Приведены направления повышения эффективности управления интеллектуальным капиталом предприятия с учетом влияния внешних и внутренних факторов. Приведены определения «фактор влияния».

Ключевые слова: интеллектуальный капитал предприятия, фактор влияния, внешние факторы, внутренние факторы, характер влияния.

Kharkovyna O. H.

RHEU „European university”

FACTORS OF INFLUENCE TO THE EFFICACY OF COMPANIES' INTELLECTUAL CAPITAL

Summary

The intellectual capital of the company is a structural element of the national innovation system, which provides for the establishment of the implementation of innovative development of Ukraine. The article describes and defines the role of the factors influencing the efficiency of intellectual capital management companies highlights the main classification features. We investigate the nature of the influence of certain factors. There are presented ways to improve the efficiency of intellectual capital management of the enterprise, taking into account the impact of external and internal factors. It's given the definition of „impact factor”.

Keywords: intellectual capital of the company, influencing factor, external factors, internal factors, the nature of influence.

УДК 338.45

Шапошникова И. А.

Киевский национальный университет строительства и архитектуры

ЭВОЛЮЦИЯ КОНЦЕПТУАЛЬНЫХ ПОДХОДОВ К АНАЛИЗУ СУЩНОСТИ И СТРУКТУРЫ ИНЖИНИРИНГА

Рассмотрены и систематизированы ключевые составляющие понятия «инжиниринг», собранные из различных научных и профессиональных источников. Показана трансформация смысловой нагрузки, вкладываемой в это понятие на протяжении XIX–XXI вв. Проанализированы основные цели инжиниринга. Сформулировано уточненное определение инжиниринга на основе систематизации и обобщения обработанных данных.

Ключевые слова: инжиниринг, инженерно-консультационные услуги, инженерные разработки, инжиниринговые организации, компоненты, цели инжиниринга.

Постановка проблемы. Развитие человечества на протяжении многих веков постоянно сопровождается повсеместным внедрением достижений научно-технического прогресса во всех сферах жизнедеятельности человека: социальной, культурной, научной, промышленной, здравоохранения, экономической. При этом происходит стабильное увеличение объемов производства материальных ценностей и услуг, улучшение их качества, повышение производительности труда и его безопасности.

По мере роста многообразия форм производственных связей, выхода их на международный уровень, усложнения технологических процессов, развития технических средств и увеличения масштабов реализуемых задач возникает необходимость в построении качественно новых отношений между всеми заинтересованными участниками: заказчиками, инвесторами, разра-

ботчиками, исполнителями, которые могут повысить эффективность своего взаимодействия и, соответственно, улучшить экономические, производственные, социальные и другие аспекты того или иного проекта. В этом контексте важное место занимает инжиниринг как особенный подход к реализации научно-технических решений в различных отраслях народного хозяйства.

Анализ последних исследований и публикаций. На сегодняшний день практически любая сфера человеческой деятельности: машиностроение, металлургия, строительство, сельское хозяйство, фармакология, аэрокосмическая и химическая отрасли, программирование и др. – имеет свой инжиниринг. Историю развития инжиниринга в мире и трансформацию вкладываемого в это понятие смысла на протяжении XIX–XX вв. в своих трудах рассмотрели такие зарубежные ученые, как Т. Беннет, Э. Гаррисон,